

מראי מקומות- עבודה זרה נ"א

- (א) **שחט לה חגב, וכו'- פרש"י**, לכל עבודת כוכבים שבעולם, בין דרכה בין אין דרכה בכך. וגם בזה הבין תוס' דס"ל לרש"י דהעכו"ם עובדים החגב בענין אחר (וכמש"כ בדעת רש"י לענין ספת לה צואה דלעיל), ואולי הי' לו גירסא אחרת ברש"י, דברש"י בפנינו לא משמע כן. וגם בזה כ' הריטב"א (נ:): דס"ל לרש"י דאין צריך להיות עבודתה בכך כלל, דכיון דשם שחיטה יש כאן, וגם איכא שבירת מפרקת שהוא כעין זביחה, ממילא לא בעינן מילתא אחריתי, ורק בשבירת מקל, דאינו דומה כ"כ לשחיטה, בזה אמרי' דלא חשיבא תולדה דע"ז אא"כ עבודתה במקל.

- (ה) **כל אחת ואחת נעשית תקרובת לעצמה ותקרובת לחברתה-** הק' הריטב"א, למה צריך להא דנעשית תקרובת לחברתה, תיפוק ל' דנעשית תקרובת לעצמה, ובוה גרידא יהי' חייב ונאסר. ותי' דאי לא הי' כוונתו גם שיהי' תקרובת לחברתה, א"כ מרקוליס הראשונה במה נאסר למ"ד שאינו אסור עד שנעבד, ולכן עכצ"ל דגם הי' תקרובת לחברתה, ובוה נאסר הראשונה אף קודם שנעבד.

- (ו) **בשלמא יינות שמנים וסלתות, איכא כעין פנים ואיכא כעין זריקה, וכו'-** הק' הריטב"א, היכי הוה כעין פנים ממש דד' עבודות. ותי' דאנן תלינן לחומרא, שמא מי שהביא דברים אלו למרקוליס ניסך מקצתם, או הקטיר מקצתם, דהיינו מקצת היין ומקצת הסלת, ושייר השאר. ומה דאמרי' כעין זריקה, שגרא דלישנא הוא, שהרי כיון דאמרי' כעין פנים, בכללם הוי זריקה. ולגבי עיקר קו' הריטב"א, ע' ברא"ש (סי' א') דכ' בתוך דבריו דמה שכיזא בו מקריבים בפנים, כגון יינות שמנים וסלתות, וכו', מקרי זבחי מתים ונאסרים, אפי' אם לא נעשה בהו זריקה המשתברת, וא"כ לדעתו לא מתחיל קו' הריטב"א כלל (אלא לדבריו ג"כ צריך לומר דכעין זריקה לאו דוקא).

- (ז) **אלא פרכילי ענבים ועטרות של שבילים, לא כעין פנים איכא וכו'-** כ' הרשב"א, דאף דעושין יין מהענבים, מ"מ אז לא ענבים מיקרו, וכוונת הגמ' לומר דכל אימת דמיקרו

- (ב) **זרק מקל לפניה חייב- פרש"י**, וכגון שעבודתה בזריקת מקל, ונלמד מאיכא יעבדו. דהיינו, דכדי להתחייב משום עובד ע"ז, סגי בהא דעבודתה בכך, אע"ג דאינו כעין פנים, משא"כ לענין להיות נאסר בתורת תקרובת ע"ז, לזה לא סגי בהא דעבודתה בכך, וצריך גם שיהי' כעין פנים. ומה דאי' לעיל בנ: דבזרק מקל לפניה פטור, היינו משום דזה לא הוי כדרך עבודתה ממש, ואף דעובד בהמקל, מ"מ לא הוי כעין פנים. וע"ע ברמב"ן (נ:): דכ' דעוד יש לפרש דב' המימרות מדברים כשעובדים הע"ז במקשקשין לפניה במקל, אלא דפליגי אמוראי בזה, מר סבר דקשקוש כזריקה שלא כדרכה הוי, ולכן פטור, ומר סבר דהוי כזריקה כדרכה, ולכן חייב [וצ"ע כוונתו בזה, ואולי ס"ל דאם קשקוש הוי כזריקה כדרכה, א"כ נמצא דע"י זריקתו הוא עבד הע"ז כדרך עבודתה, ולכן שפיר חייב, אבל מ"מ אינו נאסר, משום דלא הוי כעין פנים ממש. ואם קשקוש לא הוי כזריקה כדרכה, א"כ י"ל דע"י זריקה לא עשה כדרכה, וגם לא עבדה כעין פנים וצ"ע].

- (ג) **אלא מעתה, אבני בית מרקוליס במה יאסרו- פרש"י**, אלא מעתה דבעינן כעין פנים, אבנים הנזרקות למרקוליס במה יאסרו. וכ' המהרש"א דמש"כ רש"י אינו בדקדוק, דהא רב לא בעי כעין פנים ממש (ולדעתו חגב ודאי חייב), מדמחייב בשיבויר מקל בפניה, אלא הול"ל דמעתה דס"ל לרב דבעינן זריקה המשתברת, אבני בית קוליס וכו'.

(ז) **ודלמא נח גופי טריפה הוה- פרש"י**, ואע"ג דנח חי כמה שנים, דלמא מ"ד זו ס"ל דטריפה חיה. וע' בתוס' לעיל (ו.) שג"כ העיר בזה, וכ' דאע"ג דנח חי כמה שנים אחר זה, אבל בשעת מעשה לא הי' יודע שיחי' יותר, וא"כ לא הי' יודע אם לימנע מלהביא טריפה משום דומין לך. אולם ע' ברשב"א שם שכ' לחדש דמה דאמרי' דטריפה אינה חי', אי"ז אלא לענין בהמה וחיה, אבל לענין אדם לא אמרי' כן, אלא יתכן דאית בי' טרפיות שאין הבהמה יכול לחיות בהם, אבל הוא יכול לחיות בהם.

(א) **דבר של נוי אסור, שאינו של נוי מותר- כ' הריטב"א** (על המשנה) דשמע מינה דלגבי נויי ע"ז, אע"פ שאין דרכה בכך, ואינו כעין פנים, מ"מ מיתסר, דהא מסתמא אין דרך מרקוליס בכך. וכן הדין לענין משמשינ', וטעם הדבר משום דסוף סוף משמשי ע"ז הם, ורק לענין חיוב העובד או איסור תקרובת ע"ז מקפיד קרא שיהי' דרכה בכך או כעין פנים. אבל הביא מיש מי שכתב דכל האי דרך הי' לעשות כן למרקוליס לפעמים, שאם לא כן לא יהיו אסורים כשהם דרך נוי.

(ב) **בכיס תלוי בצוארו- פי' הריטב"א**, ואולי מה שנותנם שם הוא רק כדי להצניעם, או שנותין לשכר כומריה בלבד, אבל לא לנוי ע"ז כלל.

(ג) **כל שהוא לפנים מן הקלקלין, אפי' מים ומלח אסור- פרש"י**, משום תקרובת, דלפנים מן הקלקלין אמרי' דהוי תקרובת, וכעין פנים הוא, ולכן אסור אפי' אם אינו דבר של נוי. אולם ע' ברמב"ן (בעמוד א') שהביא מיש מפרשים דאסור משום משמשי ע"ז, והביא כן מהירושלמי, וכן מבואר התם דאם יש לה קלקלין, אפי' כסות וכלים אסורים, אלמא שהוא משום דמשמשינ' הן, ולא משום תקרובת. אלא דתמה הרמב"ן על פי' זה, דא"כ צריכין לחוש שמא כבר שימשו הע"ז (כדי לאסורו), דמשמשינ' אין אסורין עד שיעבדו, ואין הדבר קרוב לחוש לכך, ולכן נקט כפרש"י.

(ד) **עבודת כוכבים שהי' לה גינה- כ' הראב"ד** דמיירי דוקא שלא נעשה לה נוי, אלא רק

ענבים לא חזו לפנים. אלא דהק' דפרכילי ענבים גופייהו כעין פנים נינהו, שהרי מקריבים אותם לפנים בכורים. ותי' דאי"ז נקרא כעין פנים, לפי שעדיין לא ידע הגמ' דמיירי בבצרון לכך, וא"כ אם לא בצרון לכך באמת אינו דומה לפנים, דבכורים בצרון מתחלה לכך.

(ח) **כגון שבצרון מתחלה לכך- פרש"י**, דהו"ל כעין זביחה, שמשבר דבר לע"ז. וכ' הריטב"א, ואף על גב דלא חזינן דעבדו כן, מ"מ תלינן לחומרא דלמא בצרון מתחלה לכך. עוד כ' הריטב"א דלכאור' יש להק' מסוגיין לשי' רש"י, דס"ל דאפי' אם עושין כעין פנים, אם אין דרכה לעבוד הע"ז בחפצא זו כלל, לא מהני מה שהוי כעין פנים, אא"כ הוי תולדה ממש של א' מד' עבודות. וא"כ ק', מה בכך שבצרון מתחלה לכך, הא סכ"ס מסתמא אין עובדין למרקוליס בענבים וכו' כלל, וא"כ למה נאסרים. ותי' דהתם ליכא שום תקרובת מקל בפנים, ולכן בעינן עכ"פ שתהא עבודתה במקל, אבל הכא, שכיוצא בו הוה בא לפנים בתורת בכורים, שפיר מיתסר.

(ט) **א"ר יוחנן מנין לזובח בהמה בעלת מום לעבודת כוכבים שהוא פטור, וכו'- כ' תוס'** דגם ר' יוחנן ס"ל דשוחט חגב חייב, דהתם מיירי בע"ז שדרכה לעבוד בחגב, וזה דומה לפנים טפי מבעלת מום ששוחט ע"ז שאין דרכה לעבוד בבהמה כלל. אבל הרמב"ן ס"ל דר' יוחנן חולק אהא דרב דס"ל דכעין זביחה נמי אמרי', וס"ל לר' יוחנן דבעינן דוקא שיהא כעין פנים, ואף שחיתת בעלת מום אינו נחשב כעין פנים. וע"ע בריטב"א דכ' להוכיח דמיירי בע"ז שדרכה לעבוד בבהמה, דאם אין דרכה בכך, א"כ מהו קר' הגמ' דדוקין שבעין חזיא לבני נח, הא כאן מיירי בע"ז שאין דרכה בבהמה כלל, ומה ענין זה לזה. ולכן ע"כ מיירי בע"ז שדרכה בכך, ועל כן צריכין לאוקמה במחוסר אבר. אבל כ' דמ"מ מוכח דר' יוחנן חולק על רב, דרב ס"ל דאפי' בשחיתת חגב ושבירת מקל חייב, אלא ודאי ר' יוחנן כעין פנים ממש בעי, דהיינו בהמה תמימה.

שכומריה יהיו יכולין לרדת בה, אבל אם נעשה לנוי לע"ז, אז ודאי יהי' אסור ליהנות ממנה.

(טו) **נהנין ממנה שלא בטובה- פרש"י**, שלא יעלו שכר לכומרים. וכ' **הריטב"א** דמה דלא כ' המשנה לשון שכר בפירוש, היינו משום דלא סוף דבר שכר גמור, אלא אפי' שכר כל דהו, שנותן כל שהוא של שוה אלף, מ"מ אסור. אולם רש"י לעיל (מד:) פי' שלא יחזיק טובה להכומרים, וע' בתוס' שם בשם ר"ת שכ' דגם בסוגיין צריכין לפרש דמיירי בהחזקת טובה בלבד. ובטעם האיסור, כ' התוס' רי"ד דבין אם האיסור הוא ליתן שכר, או אם האיסור הוא להחזיק להן טובה, האיסור הוא משום דמחזי כנהנה מהע"ז, דאף דנותן דמים, הרי אסור ליהנות מע"ז אפי' אם יתן דמים (וע"ע לקמן טעם אחר מהר"י מלוניל).

(טז) **הי' שלה ושל אחרים נהנין מהן- פי' הר"י מלוניל**, דאז אין הכומר אומר דמחמת הע"ז נעשה לו ההנאה, ולכן לא יבא להודות להע"ז שלו (וכנראה דס"ל דהיכא דהוי של הע"ז בלבד, האיסור ליתן טובה לכומרים הוא משום שיבא להודות לע"ז, ולא משום כמחזי כנהנה מהע"ז כדברי התוס' רי"ד שהבאנו לעיל). ובחי' הרא"ה כ' דטעם האיסור הוא משום מראית עין, דמעיקר הדין אין איסור ליתן שכר לכומרים, ולכן במקום שאין הטובה מיוחד להם, לא גזרו.

(יז) **מאן דמתני אסיפא, כש"כ ארישא- כ' הריטב"א**, דלכאו' משמע מכאן כפרש"י בהא דטובה, דהיינו בשכר, ולכן י"ל דהי' שייך לומר דשכר דרישא אינו אלא אם מקצה שכר להע"ז עצמה, אבל אם נותן שכר לכומרים עצמן מותר, לכן אמר' דאם בסיפא אוסרין שכר הבא לכומרים עצמן, כש"כ ברישא. אבל לפי ר"ת, דס"ל דבטובה היינו להחזיק להם טובה, א"כ מה שייך לומר כש"כ ברישא, הרי זהו מפורש ברישא דטובת הכומרים אסור, וא"כ מה חידש לנו הכש"כ, וצ"ע.